

รายงานสรุปผลการสัมมนาระดมความคิดเห็นระดับภาค *เรื่อง*

**แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะ
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)**

**สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
มกราคม 2549**

รายงานสรุปผลการสัมมนาระดมความคิดเห็นระดับภาค เรื่อง “แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)”

1

ข้อเท็จจริง

1.1 สศช. ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นในระดับภาคทั้ง 4 ภาค ในช่วงเดือนธันวาคม 2548 เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นที่จะนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 โดยมีกำหนดการ ดังนี้

ครั้งที่ 1 : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างวันที่ 15-17 ธันวาคม 2548 ณ โรงแรมโซฟิเทล ราชอาเธอร์คิด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ครั้งที่ 2 : ภาคกลาง ระหว่างวันที่ 18-20 ธันวาคม 2548 โรงแรมสตาร์ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ครั้งที่ 3 : ภาคเหนือ ระหว่างวันที่ 21-23 ธันวาคม 2548 ณ โรงแรมปางสวนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ครั้งที่ 4 : ภาคใต้ ระหว่างวันที่ 25-27 ธันวาคม 2548 ณ โรงแรมแกรนด์ไฮม์ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.2 ทั้งนี้ แต่ละภาคมีผู้เข้าร่วมประมาณ 250-350 คน ประกอบด้วย ภาคประชาชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/เครือข่ายชุมชน ภาคธุรกิจเอกชน/มูลนิธิ/องค์กรพัฒนาเอกชน นักการเมือง/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/องค์กรอิสระ และสถาบันการศึกษา ซึ่งผู้เข้าร่วมสัมมนาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการประเมินสถานการณ์ทุนของประเทศ การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต และแนวทางการเสริมสร้างทุนที่มีอยู่ในประเทศ พร้อมทั้งกำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติ

2

สรุปสาระสำคัญจากการระดมความคิดเห็น

สศช. ได้นำเสนอสถานการณ์การพัฒนาประเทศ ซึ่งประกอบด้วย การประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา และบริบทการเปลี่ยนแปลง 5 ด้าน ที่จะส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป รวมทั้งกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เพื่อให้ที่ประชุมร่วมพิจารณาและให้ความคิดเห็น โดยผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกับข้อเสนอของ สศช. ในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

2.1 การทบทวนผลการพัฒนาที่ผ่านมา

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7 ที่ผ่านมา เกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และความได้เปรียบด้านแรงงานราคาถูกของประเทศมาใช้ สนับสนุนการพัฒนาประเทศและขยายฐานการผลิต ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวในอัตราสูง แต่การเติบโตดังกล่าวนอกจากจะต้องแลกด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงไปมากแล้ว ยังต้องพึ่งพาทุนเทคโนโลยี และตลาดจากต่างประเทศ ในขณะที่มีข้อจำกัดทั้งในด้านการพัฒนา ศักยภาพคน การเสริมสร้างฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการบริหารจัดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพโดยรวมของการพัฒนาประเทศ ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคมจากความเหลื่อมล้ำของรายได้และการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ทำให้สรุปได้ว่า แม้การพัฒนาเศรษฐกิจจะบรรลุผลตามความมุ่งหมาย แต่ได้นำไปสู่ผลการพัฒนาที่ไม่พึงปรารถนาทางด้านสังคม และการพัฒนานั้นอาจจะไม่ยั่งยืน เพราะคนในสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จึงได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาใหม่ โดยหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ทั้งในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา และผู้ได้รับประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา จึงมุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่มี **“คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”** และมีกระบวนการพัฒนาที่บูรณาการทุกด้านให้เชื่อมโยงกัน ส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ยังได้ยึดหลัก **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ขณะเดียวกันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคน

การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาดังกล่าว แม้ว่าจะสร้างความเจริญเติบโตแก่เศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี (ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7) แม้จะได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 แต่ภาวะเศรษฐกิจไทยยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่องในช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 คือ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 6.1 ต่อปี ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อคนในราคาประจำปีเพิ่มขึ้นจาก 2,100 บาทในปี 2504 เป็น 99,339 บาทในปี 2547 การเติบโตดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยสามารถสะสมทุน (Net Capital Stock ราคาปัจจุบัน) เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 2.17 ล้านล้านบาท ในปี 2527 เป็น 20.55 ล้านล้านบาทในปี 2547 ฐานะการลงทุนระหว่างประเทศของไทยดีขึ้น ภาระหนี้สินลดลง เงินคงคลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ยังได้ทำให้ประเทศเข้าสู่ความทันสมัย คนไทยมีความสุขสบายในการดำรงชีวิตและมีโอกาสเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุขและการศึกษามากขึ้น ทำให้สุขภาพอนามัยและการเรียนรู้โดยรวมของคนไทยเพิ่มสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม หากประเมินผลการพัฒนาประเทศในมิติของความสมดุล ความพอดี และการมีภูมิคุ้มกัน เพื่อให้เศรษฐกิจและสังคมของประเทศพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าการเติบโตดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสิ้นเปลือง ยิ่งขาดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **ส่วนหนึ่ง**เนื่องมาจากการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เห็นทางด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ ส่งผลให้ทุนต่างๆ ได้สูญหายหรือลดน้อยลงไปเป็นจำนวนมาก อีกทั้งทุนที่มีอยู่ก็ไม่ได้รับการเสริมสร้างให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศเท่าที่ควร

(1) สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ

การขยายตัวของเศรษฐกิจไทยเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการเร่งขยายตัวในเชิงปริมาณเป็นหลัก และมุ่งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันมากกว่าการสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจด้วยการพึ่งตนเอง และสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ จึงทำให้เกิดความไม่สมดุลและเป็นความเสี่ยง ทั้งในระดับภาพรวมและในสาขาการผลิตที่แท้จริง โดยเห็นได้จากการทุ่มเททรัพยากรในด้านต่างๆ ไปเป็นอันมาก แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง อีกทั้งการขยายตัวทางเศรษฐกิจไทยยังคงพึ่งพาปัจจัยภายนอกอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่เศรษฐกิจภายในประเทศขาดความเข้มแข็งอย่างเพียงพอ จึงเกิดความเสี่ยงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการใช้ทุนในด้านต่างๆ

(1.1) ทุนด้านกายภาพ (Physical Capital) โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและไม่เกิดการสะสมทุนอย่างต่อเนื่องในประเทศเท่าที่ควร กล่าวคือ ประเทศได้ใช้ทุนทรัพยากรและแรงงานที่มีอยู่ในการสร้างสมทุนต่างๆ มากขึ้นในเชิงปริมาณ แต่คุณภาพหรือประสิทธิภาพของการใช้ทุนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับคงที่ หรือลดลงในบางสาขาการผลิต สังเกตได้จากประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม (Total Factor Productivity : TFP) และประสิทธิภาพการใช้ทุน (Capital Productivity) ในปี 2545-2548 มีอัตราการเติบโตลดลงกว่า ปี 2531-2539 รวมทั้ง โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่มากในเชิงปริมาณ แต่มีปัญหาประสิทธิภาพการใช้ชานอยู่ในระดับต่ำ ขาดการเชื่อมโยงให้เป็นระบบ ทำให้ไม่ประหยัดและมีต้นทุนสูง อีกทั้งลักษณะการลงทุนกระจุกตัวเฉพาะในพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญยังไม่กระจายตัวไปสู่ชุมชนอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้การต้องพึ่งพาการลงทุนจากต่างชาติ รวมทั้งพึ่งพิงการนำเข้าวัตถุดิบและเทคโนโลยีที่ติดมากับเครื่องจักร และสิทธิบัตรที่นำเข้ามาจากต่างประเทศอย่างมาก เป็นเหตุให้ผลตอบแทนของการลงทุน หรือการสะสมทุนต้องไหลออกไปสู่ต่างประเทศในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งทิศทางการลงทุนส่วนใหญ่ยังเป็นการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ปิโตรเลียม และยานยนต์ ที่แม้จะสร้างรายได้จากการส่งออกและการจ้างงาน แต่ก็มีความเสี่ยงด้านมลภาวะสูง

(1.2) ทุนการเงินของประเทศจากการออมยังไม่สามารถเพิ่มขึ้นทันต่อความต้องการเงินเพื่อการลงทุน และขาดความสมดุลระหว่างตลาดเงินและตลาดทุน การออมโดยรวมของประเทศ (Gross National Saving) ได้ลดลงจากระดับสูงสุดที่ร้อยละ 35 ของ GDP มาอยู่ที่ร้อยละ 30 ของ GDP ในระหว่างปี 2542-2546 ซึ่งเป็นระดับที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการลงทุนในอนาคต การจัดสรรเงินทุนตามกลไกตลาดเงินให้กับภาคเศรษฐกิจต่างๆ ยังมีความไม่สมดุลโดยภาคอุตสาหกรรม ภาคก่อสร้าง ภาคอสังหาริมทรัพย์ ได้รับการจัดสรรสูง ส่วนภาคเกษตรได้รับการจัดสรรน้อยกว่า ตลอดจนการระดมทุนในตลาดการเงินพึ่งพาระบบธนาคารพาณิชย์สูงกว่าการระดมทุนจากตลาดทุนมาก ทำให้เกิดปัญหาการกู้เงินมาลงทุนในโครงการที่ให้ระยะเวลายาว นอกจากนี้ตลาดหุ้นไทยยังมีการซื้อหุ้นแบบเก็งกำไรในสัดส่วนสูง นักลงทุนต่างชาติมีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหวของราคามาก

(1.3) ทูทางด้านสินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible Assets) ยังได้รับการพัฒนาค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถนำไปสร้างองค์ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา การลงทุนวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ยังเป็นรองประเทศเพื่อนบ้านและคู่แข่ง ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศเป็นหลัก การพัฒนานวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ของไทย ตลอดจนการเพิ่มคุณค่าของสินค้าโดยใช้เอกลักษณ์ไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีน้อย การออกแบบสร้างชื่อสินค้า หรือแบรนด์ที่เป็นของคนไทยมีน้อย ฯลฯ สินค้าของไทยจึงยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทำให้การลงทุนหรือการใช้ทุนต่างๆ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจไม่สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้เท่าที่ควร

(1.4) ทุนด้านแรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์ยังมีปัญหาการปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากโดยเฉลี่ยยังขาดทักษะโดยเฉพาะในภาคการผลิตที่มีการใช้ทุนอย่างเข้มข้น (**Capital intensive**) ปัจจุบันสัดส่วนกำลังแรงงานที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่าสูงถึงร้อยละ 61.9 ในปี 2547 แสดงว่าประเทศยังต้องพึ่งพาแรงงานไร้ฝีมือเป็นสัดส่วนสูง โดยเฉพาะการผลิตเพื่อการส่งออกที่ต้องใช้วัตถุดิบ และปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ แรงงานไทยยังขาดองค์ความรู้และการนำองค์ความรู้มาใช้ประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผลตอบแทนสุทธิจากการลงทุนที่เป็นของประเทศไทย ชุมชน และแรงงานไทยยังอยู่ในระดับต่ำ

(2) สถานการณ์ด้านสังคม

การพัฒนาที่ผ่านมาส่งผลให้ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาในสังคมไทยที่ชัดเจน ส่วนหนึ่งอาจเกิดจาก “คุณภาพคน” ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนายังมีคุณภาพไม่สอดคล้องกับทิศทางและความต้องการของประเทศ คุณภาพการศึกษา สมรรถนะในการทำงานและผลิตภาพแรงงานยังอยู่ในระดับต่ำ ทั้งยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในประเทศมาเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองเท่าที่ควร ส่งผลให้ภูมิคุ้มกันของคนและสังคมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ลดน้อยลง

(2.1) การพัฒนาคุณภาพของคนไทยยังไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ถึงแม้ว่าในภาพรวมคนไทยมีการศึกษาสูงขึ้น จากจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 7.1 ปีในปี 2542 เป็น 8.1 ปีในปี 2547 แต่ยังไม่ถึงระดับการศึกษาภาคบังคับและยังต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี และสิงคโปร์ ขณะที่คุณภาพการเรียนในวิชาหลัก (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์) มีคะแนนผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งภาครัฐยังมีแนวโน้มในการส่งเสริมงบประมาณด้านการวิจัยและพัฒนาลดลง จากร้อยละ 0.17 ของ GDP ในปี 2544 เหลือร้อยละ 0.15 ของ GDP ในปี 2546 นอกจากนี้ แรงงานไทยที่จบการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา มีเพียงร้อยละ 38.4 ในปี 2548 (ยังต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 50 ในปี 2549) ทำให้กำลังแรงงานมีผลิตภาพแรงงานต่ำ เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจให้แข็งแกร่งในระยะต่อไป

(2.2) สถาบันทางสังคมมีบทบาทน้อยลงในการเป็นทุนทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่ปมเพาะเยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นภูมิคุ้มกันให้เยาวชนมีพื้นฐานจิตใจที่เข้มแข็ง มีแนวโน้มอ่อนแอลงมาก **สถาบันศาสนา** เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในสังคมได้น้อยลงกว่าในอดีต **สถาบันการเมืองการปกครอง** มีการบริหารการพัฒนาแบบรวมศูนย์ และภาครัฐยังมีบทบาทนำ แม้จะมีการกระจายอำนาจ แต่การกระจายภารกิจและงบประมาณลงสู่ท้องถิ่นยังดำเนินการได้ล่าช้า **สถาบันการศึกษา** ยังหล่อหลอมเด็กและเยาวชนให้

เป็นคนดีของสังคมได้ไม่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ขณะที่ **ธุรกิจเอกชน** มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ และ **สื่อ** ยังมีบทบาทน้อยในการกระตุ้นสังคมในทางสร้างสรรค์ ความอ่อนแอของสถาบันสำคัญ ๆ ทางสังคมดังกล่าว ทำให้สังคมไทยขาดพลังและขาดภูมิคุ้มกันในการพัฒนาประเทศ

(2.3) คนไทยยังมีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้น้อย เนื่องจากวัฒนธรรมบางอย่างกำลังเลือนหายและระบบคุณค่าที่ดั้งเดิมในอดีตเริ่มเสื่อมถอย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่หันไปชื่นชอบวัฒนธรรมแบบใหม่ รั่ววัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้น ขณะที่วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่อย่างขาดการสืบสานอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับระบบคุณค่าที่ดั้งเดิมของไทยที่เสื่อมถอยลง ทั้งเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และปฏิสัมพันธ์ ระบบคุณค่าที่ดั้งเดิมที่ลดน้อยลงนี้หากไม่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของคนในสังคมไทยให้สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมแล้ว จะมีผลต่อการเสื่อมถอยทางจริยธรรม และวัฒนธรรมซึ่งนำไปสู่ประเด็นปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา

(2.4) องค์กรความรู้ของคนไทยยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ได้อย่างเหมาะสม ถึงแม้ว่าการสร้างองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นผลผลิตจากการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้น แต่การนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อยู่ในระดับต่ำ โดยจำนวนสิทธิบัตรทั้งหมดที่จดทะเบียนในประเทศไทยคิดเป็นสัดส่วน 0.4 ของสิทธิบัตรทั่วโลก และร้อยละ 77 เป็นการจดทะเบียนโดยชาวต่างชาติ ในช่วงปี 2545-2546 สิทธิบัตรการประดิษฐ์ของคนไทยส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นต้น การสร้างมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากการมีสิทธิบัตรจึงไม่สูงนัก นอกจากนี้ ยังพบว่ารูปแบบการนำองค์ความรู้มาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ยังอยู่ในระดับต่ำ คือ เป็นอันดับที่ 30 จาก 52 ประเทศ ในขณะที่สิงคโปร์ เกาหลีและมาเลเซียอยู่ในอันดับที่ 5 10 และ 14 ตามลำดับ

(2.5) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาประเทศมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งการมีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับประเทศ โดยสถิติการเลือกตั้งสูงถึงร้อยละ 72.6 ในปี 2548 เป็นอัตราสูงสุดตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยการจัดทำแผนชุมชนเพิ่มมากขึ้น นับเป็นสัญญาณที่ดีของการส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการยังไม่กระจายอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ถึงแม้ว่าในช่วงที่ผ่านมาจะมีการดำเนินงานส่งเสริมการรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องก็ตาม ซึ่งจำเป็นต้องเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นพื้นฐานการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

(3) สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาที่ผ่านมา ประเทศไทยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมุ่งเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แบบแผนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาจากการขยายตัวของการผลิตและการบริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเป็นสำคัญ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้อย่างสิ้นเปลือง นำมาซึ่งการลดทอนทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นรากฐานที่แท้จริงของการพัฒนาที่ยั่งยืน

(3.1) ทรัพยากรธรรมชาติขาดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู พื้นที่ป่าไม้ที่เคยมีถึงร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศในปี 2504 กลับลดลงเหลือร้อยละ 32.6 ในปี 2546 ขณะที่พื้นที่ป่าชายเลนมีแนวโน้มลดลงจาก 2.1 ล้านไร่ เหลือเพียง 1.5 ล้านไร่ในปี 2543 โดยมีสาเหตุจากการเร่งนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยขาดการปลูกทดแทนที่เหมาะสม ปริมาณน้ำฝนมีแนวโน้มลดลง ขณะที่ความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น ดินเสื่อมโทรมและมีปัญหาในเรื่องการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศกำลังถูกทำลายอย่างรวดเร็ว พื้นที่ชายฝั่งได้รับผลกระทบจากการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม อัตราการจับสัตว์น้ำลดลงถึง 3 เท่า มีความต้องการใช้แร่และพลังงานเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ ในขณะที่สิ่งเหล่านี้ภายในประเทศมีน้อย ทำให้ต้องนำเข้าพลังงานมากกว่าร้อยละ 50 ของพลังงานที่จัดหาทั้งหมด สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาในการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเป็นทุนสำรองให้คนรุ่นอนาคตได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

(3.2) คุณภาพสิ่งแวดล้อมยังจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนไทย โดยเฉพาะคุณภาพอากาศ และแหล่งน้ำในเมืองใหญ่ ปริมาณกากของเสียทั้งขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสารเคมีทางการเกษตรที่ตกค้างแพร่กระจายในสิ่งแวดล้อม และปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหาร อีกทั้งสิ่งแวดล้อมเมืองที่มีสภาพเสื่อมโทรมลงกว่าเดิม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน จึงจำเป็นต้องเฝ้าระวังแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเครื่องชี้ถึงการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจที่สนองต่อสังคมจนเกินขีดความสามารถรองรับของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสะท้อนความไม่สมดุลของมิติการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนได้ในอนาคต

2.2 บริบทการเปลี่ยนแปลงต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาในระยะต่อไป ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านที่สำคัญ และจะมีผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ซึ่งจะต้องมีการเตรียมความพร้อมและรู้จักนำศักยภาพที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน แนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว พิจารณาได้ดังนี้

(1) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการเงินของโลก จะส่งผลให้การแข่งขันทางการค้าทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยการก่อตัวของศตวรรษแห่งเอเชีย (Asian Century) ที่มีจีนและอินเดียนเป็นตัวจักรใหม่ที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก จะเป็นโอกาสให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายการค้าและการลงทุนที่สร้างเครือข่ายกับทั้งสองประเทศ ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการลงทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสร้างบรรยากาศทางเศรษฐกิจที่คล่องตัวและมีเสถียรภาพ

ขณะที่การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การผลิตสินค้าและบริการ จะนำไปสู่ความต้องการใช้ทรัพยากรมากขึ้น เกิดการขัดแย้งชิงทรัพยากรระหว่างภาคการผลิต และระหว่างเมืองกับชนบท ส่งผลกระทบต่อทุนทรัพยากรที่จะขาดแคลนมากขึ้นในอนาคต เช่นเดียวกันกับการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ จะทำให้ประเทศไทยกลายเป็นแหล่งลงทุนของอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรสิ้นเปลืองและก่อมลพิษสูง ซึ่งจะกลายเป็นมลพิษที่สะสมและทวีความรุนแรงจนเป็นภาระในการกำจัดต่อไป

(2) **ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี** จะกระทบต่อการปรับตัวของประเทศไทยที่มีรากฐานด้านเทคโนโลยีที่อ่อนแอ หากไม่มีการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างจริงจัง จะทำให้ต้องพึ่งพาต่างประเทศมากขึ้น ขณะที่ความก้าวหน้าของนาโนเทคโนโลยีและเทคโนโลยีชีวภาพ จะมีส่วนช่วยในการประหยัดการใช้ทรัพยากร และเป็นโอกาสในการพัฒนาองค์ความรู้ ที่สร้างความเชื่อมโยงเทคโนโลยีและนวัตกรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และอาจเป็นข้อจำกัดจากปัญหาสิทธิบัตรและการแข่งขันผลประโยชน์ ทำให้ประเทศต้องสูญเสียผลประโยชน์อย่างมหาศาลได้

(3) **การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและโครงสร้างประชากร** โครงสร้างประชากรที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุ สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุเป็นทุนทางสังคมในการถ่ายทอดประสบการณ์ และปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามแก่คนรุ่นหลัง รวมทั้งเป็นช่องทางการขยายตัวของตลาดอาหารสุขภาพ สมุนไพร และการแพทย์พื้นบ้าน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะเดียวกันจะส่งผลให้ภาระพึ่งพิงของประชากรสูงอายุอยู่ในระดับสูง ซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมให้คนไทยทุกช่วงอายุสามารถเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

(4) **การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม** ในขณะที่อุณหภูมิของโลกร้อนขึ้น เกิดการปรวนแปรของสภาพภูมิอากาศ อาจส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม ปรากฏการณ์เอลนีโญ ลานีญา เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบนิเวศ และทำให้อัตราการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเพิ่มขึ้น ขณะที่ความต้องการใช้พลังงานในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จะส่งผลในทางลบต่อสถานะแวดล้อม จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาพลังงานทางเลือกที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงของพลังงานของประเทศ

(5) **การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภค** กระแสการรักษาสุขภาพและความนิยมธรรมชาติช่วยให้เกิดความตระหนักในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าสุขภาพ และการดูแลสุขภาพของคนไทย ซึ่งจะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ โดยมีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ

ทั้งนี้ ในการเตรียมพร้อมรองรับบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ประเทศไทยจำเป็นต้องกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม โดยนำจุดแข็งและโอกาสของทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในประเทศ มาเป็นภูมิคุ้มกันและพัฒนาให้เป็นประโยชน์ เพื่อรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทัน

3

กรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

การประเมินผลการพัฒนาประเทศ และการวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงศักยภาพและโอกาสของทุนที่มีอยู่ในประเทศ ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาและเสริมสร้างให้เป็นประโยชน์กับการพัฒนาประเทศได้ โดยการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จำเป็นต้องสร้าง **“ความสมดุล และภูมิคุ้มกัน”** ให้เกิดขึ้นกับคน สังคม ระบบเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยมุ่งรักษาสมดุลระหว่างความพอเพียงและการแข่งขัน ภายใต้การคำนึงถึงสถานะการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาทุกด้าน

อย่างครบถ้วน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในทุกระดับ เพื่อให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

3.1 จุดมุ่งหมาย

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จะมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (Green Society)” โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย และเกิดการพัฒนายั่งยืนตลอดไป

3.2 แนวคิดพื้นฐาน

แนวคิดพื้นฐานของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ยังคงยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางในการบริหารและพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยมีการขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

- (1) การดำเนินการในทางสายกลาง ที่อยู่บนพื้นฐานความพอดี เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก มีการเตรียมพร้อมทั้งคนและระบบที่ดีเพื่อก้าวทันในยุคโลกาภิวัตน์
- (2) ความสมดุลและความยั่งยืน เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีความหลากหลายและกระจายความเสี่ยง มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม และทุนทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตที่ดีงาม
- (3) ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล เป็นการใช้ชีวิต การผลิต และการบริโภคอยู่บนความพอประมาณ มีเหตุผล ไม่มากไม่น้อยเกินไป
- (4) การมีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก เป็นการเตรียมความพร้อมของคนและสังคมให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ ให้รู้เขา รู้เรา เพื่อป้องกันหรือลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว รวมทั้งเลือกสิ่งที่ดีมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์
- (5) การเสริมสร้างคุณภาพคน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความอดทน มีความเพียร มีวินัย มีสติ ตั้งอยู่ความไม่ประมาท มีการพัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง

3.3 ทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จำเป็นต้องวางยุทธศาสตร์ให้คนและสังคมไทยสามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทัน ภายใต้หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง การมีภูมิคุ้มกัน และการสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ควบคู่ไปกับการนำทุนที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้

ให้เกิดประโยชน์ และเสริมสร้างให้เข้มแข็ง โดยวางแนวทางการพัฒนา และเสริมสร้างทุนทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งระดับประเทศ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป ดังนี้

(1) ทุนทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยทุนทางกายภาพ (Physical capital) ทุนหรือสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Capital/assets) สินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ทางกายภาพ แต่สามารถอ้างสิทธิประโยชน์ได้ในอนาคต (Intangible Capital) และแรงงาน/ทรัพยากรมนุษย์

(1.1) แนวทางการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ มีเสถียรภาพ จะต้องเป็นการเติบโตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและยั่งยืนได้ในระยะยาว มีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงและอำนวยประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ รวมถึงมีแบบแผนการผลิตและบริโภคที่เหมาะสม อยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีประเด็นเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ดังนี้

» **การจัดความยากจน** โดยการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย ด้วยการรณรงค์ให้ประชาชนยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต เพื่อลดปัญหาหนี้สิน การกระจายโอกาสการเข้าถึงทุนให้ประชาชน ทั้งการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินและการเร่งดำเนินการตามนโยบายแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุนให้เกษตรกร รวมทั้งการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนการสร้างวินัยการออมและปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีให้เป็นธรรมมากขึ้น

» **การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อสร้างความสมดุลและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน** โดยส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพสูงและสนับสนุนการแปรรูปสินค้าจากพืชเศรษฐกิจ ด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีและลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายพันธมิตรในลักษณะคลัสเตอร์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเพิ่มผลผลิต

» **การพัฒนาปัจจัยสนับสนุน** โดยกระจายระบบสาธารณสุขไปสู่นโยบายให้ทั่วถึงและเพียงพอ พัฒนาเครือข่ายระบบโลจิสติกส์ ทั้งระบบขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้มีมูลค่าสูง รวมทั้งพัฒนาฝีมือแรงงานทั้งภาคเกษตรและอุตสาหกรรมให้พร้อมรองรับต่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ

» **การเชื่อมโยงเศรษฐกิจโลกและภูมิภาค** โดยสร้างวินัยทางการเงินให้มีพฤติกรรมการใช้จ่ายที่พอเพียง เพื่อรองรับกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันมากขึ้น เพิ่มศักยภาพของนักลงทุนไทยในการไปลงทุนต่างประเทศ และพัฒนาฝีมือแรงงานให้ได้มาตรฐานสากล รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็ก เยาวชนและครอบครัวจากผลกระทบกระแสวัฒนธรรมและเทคโนโลยีการบริโภคที่ไม่เหมาะสม

(1.2) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา

✦ **ภาครัฐ** สร้างความรู้ ความเข้าใจและให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายรัฐบาล แนวปฏิบัติ และบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องชัดเจน รวมทั้งตัดสินใจในทางเลือกของผลประโยชน์ส่วนรวมระหว่างการเพิ่มรายได้จากการผลิต กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

✦ **สถาบันการศึกษา** เป็นแกนนำชุมชนในการนำทุนและการวิจัยที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาศึกษาวิจัยต่อยอด เพื่อรองรับการผลิตและสร้างภูมิคุ้มกันในพื้นที่

✦ **ภาคธุรกิจเอกชน** สนับสนุนการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานในสถานประกอบการให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น

✦ **ภาคประชาชน** มีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาเพื่อสะท้อนความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดสรรงบประมาณและติดตามการทำงานของรัฐบาล

✦ **สื่อมวลชน** สร้างระบบการสื่อสารนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการจากภาครัฐสู่ชุมชนในแต่ละระดับอย่างต่อเนื่องและตรงกับข้อเท็จจริง

(1.3) ประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม

✦ การออมเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

✦ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับระบบเศรษฐกิจในการรองรับต่อการรวมกลุ่มทางการค้าและทางการเงิน

✦ แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มและการเพิ่มผลิตภาพการผลิตให้ภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการที่ชัดเจน

✦ แนวทางการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

(2) **ทุนทางสังคม** เกิดจาก การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ เสียสละ ความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังชุมชนและสังคม โดยองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้านมีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทุนทางสังคม

(2.1) **แนวทางการเสริมสร้างทุนทางสังคม** โดยพิจารณาบทบาทของทุกภาคส่วนทั้งในระดับ **ครอบครัว** ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพสมาชิกในครอบครัวให้มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา **ชุมชน** ซึ่งมีบทบาทในการสร้างความมั่นคงในชีวิตให้คนในชุมชน และ **ประเทศ** ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาคนให้มีศักยภาพพร้อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยมีประเด็นเสนอแนะเพิ่มเติมในการเสริมสร้างทุนทางสังคมที่สำคัญ ดังนี้

» **การเพิ่มคุณภาพและศักยภาพคน** ให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างคนดีด้านคุณธรรม จริยธรรมในทุกกระดับ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน และสังคม และเชิดชูผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างทัศนคติที่ดีในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประเทศ การสร้างภูมิคุ้มกันผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างความตระหนักถึงคุณค่าแห่งตนและจิตสำนึกในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของศีลธรรมอันดีงาม

» **การส่งเสริมบทบาทสถาบันหลัก** เพิ่มบทบาทสถาบันต่างๆในการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาจิตใจของคนให้มีคุณธรรม จริยธรรมให้มากขึ้น รวมทั้งมีการเชื่อมโยงบทบาทของสถาบันต่างๆทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ ต้องปลูกฝังความรักชาติ ยอมรับความคิด วัฒนธรรมที่แตกต่าง และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาคีการพัฒนาในทุกๆระดับ

» **การอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดี** เพิ่มเติมกระบวนการถ่ายทอดความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์/ผู้รู้สู่คนรุ่นใหม่ผ่านศูนย์การเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชน เชื่อมโยงกับการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ให้มีการสนับสนุนเด็กที่มีแววอัจฉริยะด้านศิลปวัฒนธรรม เพิ่มบทบาทสื่อมวลชน และสถาบันการศึกษาในการรณรงค์ รักษา ใฝ่ระวัง ฟื้นฟูคุณค่าทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ความเป็นไทย

» **การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา** การพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน การจัดการองค์ความรู้ในระดับชุมชนต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในการดำรงชีวิต การพัฒนาศักยภาพชุมชน และสร้างสรรค์มูลค่าทางเศรษฐกิจ รวมทั้งสนับสนุนงานวิจัยพื้นบ้าน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยมีนักวิจัยท้องถิ่นเข้าร่วม นำไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งนำผลงานวิจัยไปสู่การพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่น

(2.2) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา

» **ภาคประชาชน** ร่วมส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมของชุมชน ร่วมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้บ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา

» **ภาครัฐ** ต้องมีบทบาทในการเชื่อมโยงแผนชุมชนและแผนท้องถิ่นกับยุทธศาสตร์จังหวัด

» **ภาคเอกชน** ควรมีบทบาทในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรม

» **สื่อ** บุคลากรสื่อควรมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม

» **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** ต้องมีบทบาทในการพัฒนาคน องค์กรความรู้ วัฒนธรรม และสถาบันต่าง ๆ สนับสนุนกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน รวมทั้งพัฒนาศักยภาพและทัศนคติของผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

» **นักวิชาการ/สถาบันการศึกษา** ทำการวิจัยร่วมกับชุมชน เป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนและที่ปรึกษาทางวิชาการ สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน และสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการความรู้ รวมทั้งสร้างหลักสูตรการเรียนการสอน โดยนำวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้

(2.3) ประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม

» สร้างการมีส่วนร่วมของสื่อ และภาคเอกชน ทั้งการรับฟังข้อคิดเห็น และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของทั้ง 2 ภาคให้มากขึ้น

» การศึกษาวิจัยในประเด็นที่มีความสำคัญแต่ยังขาดความรู้ ข้อมูลในเชิงลึก ได้แก่ การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน การใช้วัฒนธรรมเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการจัดสวัสดิการของชุมชน

(3) **ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** โดยทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจะเป็นประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 **ความหลากหลายทางชีวภาพ** หมายถึง ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ พันธุกรรม และระบบนิเวศ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับทุนทางสังคม เพราะเป็นที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน เป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ รวมทั้งเป็นปัจจัยพื้นฐานการผลิตและการดำรงชีวิตที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์การแข่งขัน และการค้าระหว่างประเทศ

(3.1) **แนวทางการเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 อาจเรียกว่า **“เศรษฐกิจบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity)”** ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความสมดุลยั่งยืน กระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพทรัพยากรและภูมิปัญญาให้สืบทอดต่อไปอย่างยั่งยืน รวมทั้งกำหนดมาตรการที่จำเป็นเพื่อควบคุมกิจกรรมหรืออุตสาหกรรมที่สร้างมลพิษและส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีประเด็นเสนอแนะเพิ่มเติมที่สำคัญ ดังนี้

» **การเสริมสร้างทุนด้านความหลากหลายทางชีวภาพ** โดย **การอนุรักษ์ พันธุ์** ได้แก่ การคุ้มครองพันธุ์กรรมท้องถิ่น เร่งฟื้นฟูคุ้มครองแหล่งต้นกำเนิดเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์และเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ สนับสนุนการจดสิทธิบัตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ชุมชน และควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

สำหรับการพัฒนาและใช้ประโยชน์ ได้แก่ การวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาระบบข้อมูลและองค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งกระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วม และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ

✦ การเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ โดยปรับกระบวนการพัฒนารัฐวิสาหกิจให้คนเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ มุ่งพัฒนาและอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวม ยึดระบบนิเวศเป็นสำคัญ กำหนดนโยบายการพัฒนาตามศักยภาพของพื้นที่และความสมัครใจของชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีสิทธิในการบริหารจัดการและดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมทั้งให้มีกระบวนการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจิตสำนึกต่อสาธารณะ แก่เยาวชนและชุมชน

(3.2) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา

✦ ภาครัฐ ปรับบทบาทจากผู้ควบคุม สั่งการ มาเป็นผู้ประสานงาน และสนับสนุนให้ภาคส่วนต่างๆ มีบทบาทมากขึ้น บังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง

✦ ภาคธุรกิจเอกชน ต้องมีการทำธุรกิจโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพด้านนวัตกรรมและการตลาด และสนับสนุนการเงินแก่ชุมชนในการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

✦ องค์กรพัฒนาเอกชน/ภาควิชาการ เป็นพี่เลี้ยงในการสร้างองค์ความรู้และยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมวิจัยและพัฒนา กับชุมชน และร่วมตรวจสอบการบริหารจัดการภาครัฐ

✦ ประชาชน/ชุมชน สรรวจปรับปรุงตนเองให้มีจิตสำนึก ร่วมในการวิจัยพัฒนา จัดทำฐานข้อมูล เรียนรู้ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ใหม่เพิ่มพูนความรู้เดิม รวมถึงทำความเข้าใจเรื่องสิทธิชุมชน เสริมสร้างบทบาทผู้นำชุมชน เข้าร่วมบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และร่วมตรวจสอบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาครัฐ

✦ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างองค์ความรู้ เพิ่มบทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น

✦ ภาคการเมือง ต้องสนับสนุนการกระจายผลประโยชน์ที่โปร่งใส ไม่ใช้อิทธิพลแทรกแซง สนับสนุนการนำแผนพัฒนาฯ ไปใช้ในแนวทางที่โปร่งใสอย่างจริงจัง

✦ สื่อมวลชน ควรผลิตสื่อที่สร้างสรรค์ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(3.3) ประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม

» การกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความหลากหลายทางชีวภาพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ เพื่อนำแนวคิดเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน มาสร้างแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม กำหนดขอบเขต เงื่อนไข และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดเอกภาพและความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่าย

» การจัดทำแผนที่นำทาง (Road Map) เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ กำหนดเป้าหมาย ระยะเวลา ขั้นตอน ลำดับความสำคัญ และความเชื่อมโยงกับปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก

» แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่ม และการพัฒนาห่วงโซ่การผลิตของสินค้าและบริการ จากฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญ เช่น สมุนไพร บริการด้านสุขภาพ พันธุกรรมพืชและสัตว์ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เป็นต้น

» การควบคุมมลพิษที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งต้องให้ความสำคัญมาตรการป้องกัน เช่น การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน การควบคุมอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษสูง รวมทั้งการกำหนดมาตรการเฝ้าระวังระดับชุมชน หรือระดับหน่วยงาน เช่น การกำหนดตัวชี้วัดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน เป็นต้น

» การกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละลุ่มน้ำ เช่น การกำหนดประเภทอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพและปริมาณน้ำที่มีอยู่

4

การดำเนินงานขั้นต่อไป

สศช. จะนำผลที่ได้จากการระดมความคิดเห็นในระดับภาคทั้ง 4 ภาค ดังกล่าว ไปเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) และวางบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศอย่างเหมาะสม โดย

4.1 จัดระดมความคิดเห็นเพิ่มเติมเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) เกี่ยวกับแนวคิด ยุทธศาสตร์ และบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ในระหว่างวันที่ 10-11 กุมภาพันธ์ 2549 ณ โรงแรมวรบุรี อโยธยา คอนเวนชัน รีสอร์ท อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.2 ยกร่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เพื่อระดมความคิดเห็นในระดับชาติในการประชุมประจำปี 2549 ของ สศช. ในเดือนมิถุนายน 2549

